

su dağıtım ve satışını yetmiş beş yıllık- na tekeline alan Compagnie des Eaux de Constantinople Société Anonyme Ottoma- ne adlı Fransız şirketinin yolsuzluğudur. Zira şirket, yangınların söndürülmesinde kullanılacak suyu parasız vereceğini va ad etmesine rağmen umulanın üstünde su tüketimiyle karşılaşınca suya kısıtlama getirdi. Neticede türlü zorluklarla oluşturu- lanan modern örgüt sırf susuzluk yüzün- den birçok yangını söndüremedi. Paşaya yönelik muhalefetin arkasında onun Ab- dülhamid'le olan yakın ilişkisinin de payı vardı.

Seçenyi Paşa ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşmiş, dinini değiştirmedeği ve Ermeni bir kadınla evli olduğu halde Türk âdet ve yaşam tarzını benimsemişti. Çalışkanlığı, dürüstlüğü, samimiyeti ve kibarlığı sa- yesinde gerek idareciler gerekse toplum nezdinde büyük sevgi toplamıştı. İlerlemiş yaşına ve romatizma ağrılarına rağmen teşkilâtın başında söndürme faaliyetine katılır, yangın olmadığı zamanlarda Tak- sim veya Beyazıt meydanında erlere tâlim yaptırır. Birinci ferikliğe kadar yükselen Seçenyi Murassa' Mecidi ve ikinci Osmânî nişanları, altın ve gümüş imtiyaz ve liya- kat madalyaları, iftihar ve tahlisiye madal- yalarının yanında birçok ecnebi nişanı ve Legion d'Honneur sahibiydi. Seçenyi Paşa 23 Mart 1922 tarihinde öldü. Vasiyeti ge- reği cenazesi, Şişli'deki Notre Dame de Lourdes Gürcü Kilisesi'nde yapılan âyinin ardından Feriköy Latin Katolik Kabrista- nı'na defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, İrade-Dâhiliye, nr. 61628, 69974; BA, İra- de-Şûrâ-yı Devlet, nr. 3031; BA, Y.PRK.ASK., nr. 24/2; H. F. Woods, *Türkiye Anıları: Osmanlı Bahriyesinde Kırk Yıl, 1869-1909* (trc. Fahir Ço- ker), İstanbul 1976, s. 193; A. Rağıp Akyavaş, *Âsi- tâne*, Ankara 2000, II, 117; Ali Akyıldız, *Osmanlı Dönemi Tahvil ve Hisse Senetleri*, İstanbul 2001, s. 110; A. G. Rilke, *Avrupa Saraylarından Yıldız'a İstanbul'da Bir Hoş Sada* (trc. Deniz Ba- noğlu), İstanbul 2009, s. 179; "Bâ-İrade-i Seniyye İtfaiye Alayına Başmuallim Kılınan Kont Zeşini", *Musavver Medeniyet*, sy. 14, İstanbul 1291, s. 112; "Ziçni Paşa", *Ma'lûmât*, sy. 69, İstanbul 1312, s. 420-421; Hüseyin Özgür – Sedat Azaklı, "Osmanlı'da Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri", *Ga zi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, III/1, Ankara 2001, s. 153-172; Ali Kara- ca, "II. Abdülhamid'in İdareyi Kontrol Mekaniz- malarından Yâverlik Kurumu", *TTK Bildiriler*, XIII (2002), III/3, s. 1732; Murat Baskıcı, "Ondo- kuzuncu Yüzyılda İstanbul'un Eski ve Yeni İtfai- ye Teşkilatları ve Bir Yabancı'nın Gözlemleri", *Mülkiye*, XXVI/233, Ankara 2002, s. 175-189; Kemalettin Kuzucu, "Széchenyi Paşa ve Osman- lı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi (1874-1922)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 14, İstan- bul 2006, s. 31-52.

KEMALETTİN KUZUCU

ÖĞÜTÇÜ, Mehmet Raşit

(bk. ORHAN KEMAL).

ÖMER VASFİ EFENDİ

(bk. LAZ ÖMER EFENDİ).

ÖRFİ İDARE

(bk. DİVÂNİHARP).

ÖZERGİN, Muammer Kemal

(1930-1986)

Ortaçağ tarihçisi
ve Türk kültür tarihi araştırmacısı.

30 Haziran 1930'da İstanbul'da doğdu. 1955'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Ortaçağ Kürsüsü'ne asistan alını- dı. 1959'da "Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları" adlı teziyle doktorasını verdi. 1965'te doçent unvanını aldı. Bu sı- rada Umumi Türk Tarihi Kürsüsü'ne geçti. 1971'de kendi isteğiyle Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne gitti ve Tarih Bölümü baş- kanlığı görevini yürüttü. İki yıl sonra Trab- zon Karadeniz Teknik Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi'nde yine kendi talebiyle görev aldı ve 1974'te bu fakültenin de- kanlığına getirildi. Aynı yıl profesörlüğe yükseldi. Ardından İstanbul'a döndü ve Yüksek İslâm Enstitüsü'nde görev yap- tı. 1981'de emekliye ayrılarak bütün me- saisini ilmi çalışmalarına yoğunlaştırdı. Yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 19 Ekim 1986'da İstanbul'da öldü. Şah- siyet yapısındaki İstanbul efendisi tavrını abartmayan mütevazı kişiliği ve insan ili-şkilerindeki kibarlığı ile öne çıkan Özergin çalıştığı üniversitelerde de bu kişiliğiyle tanındı. Ancak kırılabilirlik ve alınganlığa varan duygusallığı sebebiyle zaman za- man içine kapanmış, meslek ortamından

uzak durmayı tercih etmiş, birçok çalış- ması yayımlanmadan kalmıştır.

M. Kemal Özergin'in ilk çalışma alanla- rından birini, "Alaeddin Keykubad I Devri Kitâbeleri" başlıklı mezuniyet tezi dola- yısıyla ilgi duyduğu kitâbeler oluşturu- r. Balkanlar'daki Osmanlı varlığına ilişkin otuz bir adet kitâbeyi "Prizren Kitâbeleri" adlı makalesinde yayımlamıştır (VD, sy. 7 [1968], s. 75-97). Ayrıca "Türkiye Kitâbele- ri" başlığı altında iki ayrı esere ait kitâbele- ri incelemiştir (STY, IV [1971], s. 61-72), bun- lardan 1323 tarihli Samsun Kale Kapısı Mescidi kitâbesi Samsun'un en eski Türk kitâbesi olarak tanımlanmıştır. Özergin, epigrafik incelemelerinin ardından Türk halk kültürü gibi daha geniş alanlara yö- nelerek edebiyat tarihi, eser ve kişiler baş- ta olmak üzere yemekler, müzik ve halk oyunlarıyla ilgilenmiş, belgeler neşretmiş- tir. Yine kişi monografileri (meselâ Mimar Oğul Bey, Nakkaş Behzad Çelebi, Azmîzâ- de Hâletî Efendi, Hâfız Post, Ahmed Ziyâî) özel olarak çalıştığı bir alan olmuş, müsi- ki ve aletleri üzerine kaleme aldığı yazılar da çalışmaları arasında ayrı bir önem kazan- mıştır. Bu konulardaki ilk yayını "Müsi- ki Aletlerine Dair Bir Manzume"dir (*Hisar Dergisi*, sy. 1, Nisan 1970, s. 13-15). Daha sonra "XVII. Yüzyıla Ait Çalgı Adları Ced- veli" ile (TFA, XII/252, Temmuz 1970, s. 5660-5671) aynı yüzyıla ait Osmanlı çalgı- larını tarif eden seri yazıları *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde yayımlanmıştır. Ayrıca halı, keçecilik ve ayakkabıcılık gibi el sanatları ve zanaatlara dair yazıları dı- şında dikkat çeken önemli bir çalışması da doktora tezidir. Burada Anadolu Ortaçağı ulaşım sistemi, ticaret ve yol güzergâhla- rı düzenli biçimde incelenmiş, ancak bu çalışması yayımlanmamıştır. Bunun gibi *Dimaşk Melikliği* ve *Dimaşk Atabegi Zâhir al-Din Togtegin* başlıklı doçentlik tezi de neşredilmemiştir. Ayrıca *Türk- lerde Musiki Aletleri: Turkish Musi- cal Instruments* (baskı yeri ve tarihi yok, Hilal Matbaacılık) ve *Sultan Kanunî Sü- leyman Han Çağına Ait Tarih Kayıtları* (Erzurum 1971) adlı eserleri vardır.

En dikkat çekici makaleleri arasında "Eski Bir Rûznâme'ye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleri" (TED, sy. 4-5 [1974], s. 263-290); "Rumeli Kadılıklerinde 1078 Düzenlemesi" (İsmail Hakkı Uzunçarşı- lı'ya Armağan, Ankara 1976, s. 251-309); "Kanuni Sultan Süleyman Çağına Ait Ta- rih Kayıtları" (AÜ Edebiyat Fakültesi Ara- ştırma Dergisi, XI/3 [1971], s. 61-130); "Ana- doli Selçuklu Kervansarayları" (TD, XV/20 [1965], s. 141-170) sayılabilir (çalışmalar-

Muammer
Kemal
Özergin

rının bir listesi için bk. *Osm.Ar.*, XXXIII [2009], s. 12-22). Bazı yazılarında M. Reşidoğlu, Oğuz Kınıklı, Kemal Hacıkayaoğlu gibi takma adlar kullanmıştır. *Osmanlı Araştırmaları* dergisinin XXXIII ve XXXIV. sayıları ona armağan olarak çıkmıştır (I-II, İstanbul 2009).

BİBLİYOGRAFYA :

Altan Deliorman, *Türk Yurdunun Bilgeleri*, İstanbul 2009, s. 139-149; Coşkun Alptekin – Selçuk Mülâyim, “Prof. Dr. Muammer Kemal Özer’in”, *MÜTAD*, sy. 3 (1987/88), s. 283-294; a.mlf.ler, “Prof. Dr. Muammer Kemal Özer’in Hayatı ve Eserleri”, *Osm.Ar.*, Prof Dr. Muammer Kemal Özer’in hatıra sayısı-I, XXXIII (2009), s. 9-22; Tuncer Baykara, “Prof. Dr. Muammer Kemal Özer’in (1930-1986)”, *TK*, XXV/291 (1987), s. 449; a.mlf., “Muammer Kemal Özer’in (1930-1986)”, *Osm.Ar.*, Prof. Dr. Muammer Kemal Özer’in hatıra sayısı-II, XXXIV (2009), s. 11-16; G. Ö. Dinç, “Prof. Dr. Muammer Kemal Özer’in (1930-1986)”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sy. 3, İstanbul 1989, s. 191-192.

SELÇUK MÜLÂYİM

ÖZEROĞULLARI

Hatay Dörtöyl çevresine
XIV-XVI. yüzyıllar arasında
hâkim olan Türkmen beyliği.

Beyliğin merkezi bugün Hatay'ın Dörtöyl ilçesinin bir mahallesi olan Özerli'dir. Beyliğe adını veren Özer Bey'in Üçok koluna mensup Yüregir, Kosun Varsak'ı, Kara İsâ, Kuştemür (Koştemür) beylerle birlikte Çukurova'ya geldiği rivayet edilir. Yüregir'in oğlu Ramazan Bey, Adana'da Ramazanoğulları Beyliği'ni; Özer Bey Dörtöyl, Payas, İskenderun, Derbsak, Erzincan (Yeşilkent) yöresinde Özeroğulları Beyliği'ni; Gündüzoğulları Amanoslar'ın doğusunda Gündüzoğulları Beyliği'ni kurmuşlardır.

Özeroğulları hakkındaki bilgiler oldukça dağınık ve yetersizdir. Onların Üçoklar'ın hangi boyuna mensup olduğu bilinmediği gibi beyleri hakkında da sağlam bilgiler yoktur. Bölgedeki cemaatlerin çoğu Halep yöresinden gelerek bölgeye yerleşen Çoğun Türkmenleri'ndendi. Onların da Döğer boyuna değil Kınık boyuna bağlı olmaları muhtemeldir. Özeroğulları'yla ilgili Memlükler dönemine ait kaynaklarda bazı bilgiler yer alır. Bunlardan hareketle 1374'te Sîs'i (Kozan) kuşatan Türkmen beylerinden Dâvud Bey'in bu aileden olduğu tahmin edilmektedir. 781'de (1379) İskenderun ile Erzincan arasındaki Demirkapı'da Timurbay kumandasındaki Memlük ordusunu yenilgiye uğratan Ramazanoğulları kuvvetleri arasında Özeroğulları'nın da yer alması kuvvetle muhtemeldir.

784'te (1382) Dulkadirli Sülü Bey'i cezalandırmak için bölgeye gelen Memlükler'in Halep valisi Özeroğulları'na saldırdı, onlar da Amanos ormanlarında saklanarak tehlikeyi savuşturdu. Ertesi yıl Halep Valisi Yelboğa, Ayas'tan Halep'e dönerken Özerli Türkmenleri'nin baskınından zorlukla kurtulabildi.

1410'lu yılların başında Özeroğulları muhtemelen Aydoğmuş Bey kumandasında Antakya'yı ele geçirdilerse de Gündüzoğlu Gördü Bey onları yenip şehri ele geçirdi. Esir alınan Aydoğmuş Bey 819'da (1416) Şam zindanlarında öldü. Ertesi yıl Memlük Hükümdarı el-Melikü'l-Müeyyed Şeyh el-Mahmûdî, Humus'ta bulunduğu sırada Özeroğulları'ndan elçiler gelerek af talebinde bulundu. Şeyh el-Mahmûdî, Halep'e geldiğinde huzura alınan Özeroğlu Dâvud Bey'e hil'at giydirip para ve silâh yardımı yaptı. 828'de (1425) Özeroğulları ile Ramazanoğulları arasındaki mücadelede Memlük Sultanı Baybars'ın Özeroğulları'na yardım gönderdiği bilinmektedir.

Memlükler, Çukurova'daki Türkmen beylerinin bölgelerinde güç kazanarak bağımsızlık peşinde koşmalarını engellemek için bunların beylerini sık sık değiştirmekteydi. Türkmenler de Memlük valileri arasındaki çekişmelerden yararlanıp bölgede güç kazanmaya çalışıyordu. Memlükler bazan da bir beyliği diğeri üzerine salmakta ve genellikle zayıf olanı desteklemekteydi. 1429'da Kahire'ye giderek Memlük Sultanı Baybars'a bağlılıklarını bildiren Türkmen beyleri arasında Ramazanoğlu Mehmed Bey, Derbsak ve yöresi ülkelere'nin sahibi Emîr Özeroğlu Dâvud, Varsak Türkmenleri'nin ileri gelenlerinden birçokları ile Şeyzer ülkesi hâkimi Sakalsızoğlu da bulunmaktaydı. 1436'da Karamanoğlu İbrâhim Bey, Dulkadirîliler'a bağlı Kayseri üzerine yürüdüğünde yanında Ramazanoğlu, Özeroğulları ve Gündüzoğulları yer almıştı. 843'te (1439) Ramazanoğlu Eylük Bey'in Varsak beylerinden Kara oğlu Mûsâ'ya karşı yaptığı seferde Özeroğulları yine yardımcı oldu. Safevîler'in atası Şeyh Cüneyd, II. Murad'ın son zamanlarında Arsuz yöresinde tutunamayarak Canik'e (Samsun) kaçarken kendisini yakalayan Özeroğulları'na bütün mallarını vermek zorunda kalmıştı.

II. Bayezid'in Çukurova'yı Memlükler'den almak için giriştiği mücadelede (1485-1490) Ceyhan nehri kıyısında Osmanlı ordusu karşısında tutunamayan Türkmenler arasında Özeroğulları'ndan Mekki Bey de vardı. Çukurova 922'de (1516) Osmanlı

topraklarına katıldığında Dörtöyl, Payas, İskenderun ve Arsuz bir sancak şeklinde teşkilâtlandırıldı. Özeroğlu Ahmed Bey ilk Osmanlı sancak beyi olarak tayin edildi. 927'de (1521) Ahmed Bey yine sancak beyi, Ahmed Bey'in Abdülkerim ve Uğurlu adlı iki oğlu ile Özeroğulları'ndan Hüseyin Bey oğlu Şâhruh, Ürkmez oğlu Mehmed timar sahipleri idi. 927 tarihli *İcmal Defteri*'nde (BA, TD, 109, s. 31-32) Ahmed Bey'in Seydi Bey adlı bir kardeşi olduğu ve Seydi Bey'in Seydi isimli oğlunun da 8999 akçelik timar tasarruf ettiği görülür.

Ahmed Bey'e 929 (1522-23) ve 933 (1526-27) yıllarında 146.000 akçelik sancak beyliği hassı tayin edildi. 1526'da bölgede etkili olan Safevî kaynaklı isyan hareketleri Ramazanoğlu Pîrî Mehmed Bey (Paşa) tarafından bastırıldı. 935'te (1529) Ahmed Bey'in kardeşi Seydi Bey'in oğlu Seydi başına kızılbaş tacı koyarak ayaklandı ve Ahmed Bey'i öldürdü. Yöredeki zeâmet sahiplerinden Yûsuf'u ve Özeroğulları'ndan Şâhruh'un babası Hüseyin Bey'i katledip 5000 kadar adam topladı. Ceyhan yakınlarındaki Berendi nahiyesini ve Karataş yakınlarındaki Ayas kasabasını yağmaladı. Bugünkü Kadiri'nin yerinde bulunan Karsızulkadriye kasabasına saldırarak burasını da talan etti. Seydi tehlikesi Adana'dan 4500 askerle gelen Ramazanoğlu Pîrî Bey tarafından ortadan kaldırıldı.

932 (1526) tarihli *Mufasssal Defter*'de Özer-ili sancağının adı Osmanlı kâtiplerince yanlış olarak Üzeyir diye kaydedilir. Burada ilk cemaat Ordu-yı Ahmed Bey adını taşır. Ahmed Bey için Üzeyir sancak beyi denilmekle birlikte ilk dört cemaatte beş kişinin Seydi Bey'in nökeri olarak kayıtlı olması kardeşi Seydi Bey'in de bir süre sancak beyliği görevinde bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. 1529-1545 arası sancak beyleri hakkında bilgi yoktur. 1545'te Ömer Bey, 1548-1553 arasında Veli Bey, 1554'te Çerkez Bey ve Ali Bey, 1554-1559'da Veli Bey (2. defa), 1559'da Mehmed Bey, 1571'de Kurt Bey ve İskender Bey, 1573'te Ahmed Bey sancak beyliği yapmıştır. Bunlardan bazılarının Özeroğlu olmadığı bilinmekle birlikte diğerleri konusunda kesin bilgi yoktur.

1604-1608 yıllarında Anadolu'yu kasıp kavuran Celâli ayaklanmalarında Osmanlı ile Erzincan arasındaki Kınık kasabası haritadan silindi. Hüseyin Paşa'yı öldürerek Adana'yı ele geçiren Cemşid, Ramazanoğulları'nı etkisiz hale getirdi (1016/1607). Bir yıl sonra Adana beylerbeylik yapılarak Mustafa Paşa'ya verildi. Bu dönem-